

Assaig

Els símptomes de la modernitat

■ Andreu Gomila

En el poema *L'ombra d'un mort*, un jove Hugo von Hofmannsthal escriu: "Comprendre, crear, ser artista, per què? / I per què viure? I per què l'art". L'escriptor, el 1891, tenia només 17 anys, i ja era tot un fenomen. Stefan Zweig, en *El món d'ahir*, diu que la seva figura seria recordada com "un dels grans prodigis de la perfecció precoç" perquè, com Rimbaud, havia entès abans que molts els mecanismes que movien i mourien la societat del seu temps. No només havia descodificat tots els símbols que apuntaven a la decadència de la Viena imperial, sinó que entreveia el futur. I aquella pregunta que s'havia fet en aquell poema trobaria una resposta pertorbadora en un petit assaig editat uns anys després, el 1902, *Carta de Philipp Lord Chandos a Francis Bacon*, una missiva inventada, amb una data figurada (22 d'agost del 1603), d'un personatge imaginari. La resposta de Von Hofmannsthal, esdevingut Lord Chandos, a aquells versos és clara: la impossibilitat de l'art, perquè s'ha adonat que no coneix ni una paraula del "llenguatge que fan servir les coses mudes per parlar-me, i amb el qual hauré de respondre davant un jutge desconegut el dia que seré a la tomba".

La crisi del jove Lord Chandos és la crisi de l'home, la que experimenten els del Vuit-cents en veure la seva situació amenaçada. Nietzsche havia matat Déu, Darwin havia

El poeta i assagista vienès Hugo von Hofmannsthal (1874-1929)

dit que proveníem dels micos i Freud ja havia donat embranzida a la psicoanàlisi. És evident que Von Hofmannsthal, actiu resident a la capital del coneixement, sabia del procés d'esvaïment de l'home com a centre de tot. I aleshores es pregunta: per què l'art? No troba res que el satisfaci i tira la tovallola. L'autor es qüestiona sobre la realitat objectiva i segurament serà el mateix Freud qui obrirà la porta d'un altre món, el de Psique, el que es troba més enllà de nosaltres, però dins de nosaltres, encara incomprès un segle més tard. No trigarà a aparèixer l'abstracció en l'art i la literatura. La música, a finals del XVIII, ja havia obert el camí.

La crisi del jo de la modernitat va més enllà de l'individu en ell mateix. És també social, nacional. Ciutadà

d'un Estat que ha passat en poc temps de ser un gran imperi a un petit país de Centreeuropa, Von Hofmannsthal reflexiona el 1927, esdevingut ja cèlebre llibretista de Richard Strauss i al marge dels corrents artístics que sacsejaren l'Europa d'entreguerres, sobre la llengua i la literatura.

L'escriptura i l'esperit nacional

I ho fa en una conferència, pronunciada a Munic, titulada *L'escriptura com a espai espiritual de la nació*, un assaig de gran interès per a nosaltres, catalans, com bé indica Jordi Llovet en una nota introductòria. L'autor assegura que els germànics tenien -avui dia això, potser, ja no és així després de Mann, Musil, Bernhard, Kafka...- "una literatura en sentit impropri, convencional, que podem enu-

merar, però que no és veritablement representativa ni crea tradició". Ell constata, no obstant, el sorgiment d'un *compromís* entre els nous autors per enaltir la paraula culta. Com diu Peter Sloterdijk, les nacions burgeses no són sinó "productes literaris i postals" (*Normas para el parque humano*). I Von Hofmannsthal veu en la literatura la possibilitat d'assentament de l'esperit burgès francès, el de la consciència col·lectiva, dels mites comuns creats en la mateixa literatura, per donar forma a una autèntica nació espiritual, que funcioni i tiri endavant. Demana una "revolució conservadora". La mateixa que, en un cert sentit, pregonaven els ideòlegs del nostre Noucentisme i que tan baix ha caigut avui dia, amb una societat immòbil i uns líders pràcticament analfabets. Imprescindible. *

La fitxa

Carta de Philipp Lord Chandos a Francis Bacon / L'escriptura com a espai espiritual de la nació

Hugo von Hofmannsthal
Pròleg de Claudio Magris
Traducció de Jordi Llovet,
Joan de Sola i Jaume
Vallcorba
Quaderns Crema
Barcelona, 2007
Preu: 9 €
Pàgines: 80

■ Assaig de lectura imprescindible en què el poeta Von Hofmannsthal dona resposta a un antic vers seu: "Comprendre, crear, ser artista, per què? / I per què viure? I per què l'art"

1 2 3 4 5

JOCNOU

Ratzinger XVI

EMILI TEIXIDOR

Els dos darrers papes, Joan Pau II i l'actual Benet XVI, han escrit llibres, cosa inhabitual en els seus antecessors. Ara acaba de sortir en castellà el darrer de l'actual pontífex, *Jesús de Natzaré*, més de quatre-centes pàgines de bon llegir que comencen amb l'advertència que fins i tot els catòlics més fidels poden dissentir de les interpretacions que fa dels episodis més significatius de la vida de Jesús. O sigui, que parla més com a Ratzinger que com a Papa infal·lible. Per això no s'entén la campanya que fa poc van fer a Roma tota mena d'autoritats, atiadades pel Vaticà, per impedir la publicitat d'un llibre d'autor anònim -encara hi ha por!- titulat precisament *Contra Ratzinger*, que acaba de sor-

tir en castellà a Debate, en què s'analitza el missatge del pontífex i la seva incoherència moral i filosòfica. Per ser un libel, prou respectuós pel que és la tradició d'aquest gènere punyent del segle XVII, els arguments i l'anàlisi que fa l'autor són fonamentats i, repeteixo, prou respectuosos.

M'agradaria que autors nostres que han agafat la figura de Jesús com a tema de les seves obres recents, Lluís Busquets (*Última notícia de Jesús el Natzaré*, Proa) i Armand Puig (*Jesús. Un perfil biogràfic*, Proa), parlessin sobre aquestes obres amb el coneixement històric i teològic que han demostrat. Si exceptuem un parell de capítols de *Contra Ratzinger*, en què l'autor

fa una mica de broma sobre la convocatòria d'un referèndum sobre l'existència de Déu, i la part final en què explica les peripecies i entrebancs per difondre el llibre a Itàlia i l'aliança estratègica entre els líders monoteistes per plantar cara a la desafecció dels creients, la resta del llibre dona raons suficients per examinar les conferències i pronunciaments del Papa en aquests anys de pontificat. Una altra cosa és que només convenci els convençuts, perquè el tema central de l'obra és la dificultat de fer compatibles la fe i la raó, i els buits que per arribar a presentar a la humanitat actual una fe raonable comet Ratzinger en el seu discurs filosòfic. La in-correcció del discurs de Ratisbona, que

tants problemes va portar, les aliances polítiques vaticanes, la importància del cos en el pontificat de Joan Pau II, detalls de la biografia de Benet XVI, les contradiccions entre Ratzinger abans i després de ser Papa, el problema del darwinisme, la teologia de l'alliberament, la pedofília eclesialística i l'homofòbia... i la bèstia negra del relativisme, que a vegades va a favor i a vegades en contra, tot passa per l'adreçador d'aquest anònim, que ha de ser algun infiltrat al Vaticà pels coneixements, dedicació i anècdotes sucoses que posa en el llibre. Tot i les dificultats per a la llibertat d'expressió de tota mena de poders, el llibre encara no ha estat prohibit, de manera que *nihil obstat*. *